

занимали, как показали исследования Е.Ф.Карского, значительное место в белорусских сборниках того времени [7, с. 153–154].

Литература:

1. Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археологическою комиссиею. – СПб., 1848. – Т. 3.
2. Багдановіч М. Беларускае адраджэнне. – Мн., 1994.
3. Белоруссия в эпоху феодализма: Сборник документов и материалов в 3 т. – Мн., 1960. – Т. 2.
4. Белорусский архив древних грамот. – М., 1824. – Ч. 1.
5. Историко-юридические материалы, извлечённые из актовых книг губерний Витебской и Могилевской. – Витебск., 1878. – Вып. 9.
6. История белорусской дооктябрьской литературы. – Мн., 1977.
7. Карский Е.Ф. Белорусы. Т. III. Очерки словесности белорусского племени. – Петроград, 1921. – Ч. 2: Старая западно-русская письменность.
8. Мальдзіс А.І. На скрыжаванні славянскіх традыцый. – Мн., 1980.
9. Марек П. Белоруссия // Еврейская энциклопедия: В 16 т. – СПб., б. г. – Т. 5. – С. 165-168.
10. Марзалюк І.А. Магілёў у XII – XVIII стст. Людзі і рэчы. – Магілёў – Мінск, 1998.
11. Марзалюк І.А. Ментальнасць гарадскога насельніцтва Беларусі ў XVI – XVIII ст. (па матэрыялах Магілёва) // Наш Радавод. – Гродна, 1996. – Кн. 7. – С. 237-242.
12. Полное собрание русских летописей. – М., 1980. – Т. 35.
13. Русско-белорусские связи: Сборник документов (1570–1667). – Мн., 1963.
14. Шраер Ш. Могилев на Днепре // Еврейская энциклопедия: В 16 т. – СПб., б. г. – Т. 11. – С. 153-156.

І. Колабава

РЫНКАВЫЯ КОШТЫ Ё МАГІЛЁВЕ ДРУГОЙ ПАЛОВЫ XVII – 70-х гг. XVIII стст.

Разглядаемы прыяд мае багатую гістарыяграфію, але даследчыкі, сутыкаючыся з пытаннямі грашовага абарачэння, не заўсёды могуць ўявіць рэальную вартасць асобных манетных наміналаў.

Прыбыткава-выдадкавыя кнігі Магілёўскага магістрата другой паловы XVII – 70-х гг. XVIII стст. утрымліваюць падрабязныя пералікі набываўшыхся тавараў і паслуг з указаннем іх кошта, што дае магчымасць больш дасканала даследаваць розныя бакі гаспадарчага развіцця Магілёва.

Для зручнасці ўсе тавары (ў алфавітным парадку) падзелены на харчовыя і пехарчовыя, асобна выдзелена група паслуг.

Да табліц прыкладаюцца даведкавыя дадзеныя на ўзгадываемыя ў тэксце метралагічныя і грашовыя адзінкі.

1. Харчовыя тавары

Тавар	Колькасць	Кошт
Агуркі	1 капа	27 гр. (1714)
Акуні	10 штук	1 зл.2 гр. (1685)
– // –		1 капа 2,5 зл. (1706)
Алей		
раслінны	1 гарнец	2 зл. (1743)
Алей		
вяршковы	1 фунт	12 гр. (1716)–20 гр. (1709)
Алівы	1 фунт	24 гр. (1690)–1 зл. (1688)
– // –	паўчверкі	7 гр. (1710)
Арэх		
мускатны	1 штука	6–8 гр. (1714)
Асяцёр	1 фунт	7 гр. (1685)–10 гр. (1697)
– // –	1 штука	12гр. (1714)
Баран		2 зл. (1684)–1 зл. 10 гр. (1706)–2,5 зл. (1714)
Бораў		16 зл. (1714)
Буракі	1 вядро	8 гр. (1719)
Віно		1 гарнец 5,5 зл. (1736)–6 зл. (1726)
– // –	1 кварта	1,5 зл. (1732)–10,5 зл. (1714)
Гарох		1 фунт 7,5 гр. (1772)
Гарэлка	1 гарнец	2 гр. (1686)–20гр.(1685)–1зл.(1714)– 5зл.24гр.(1716)
Гваздзіка	1 лот	12гр.(1685)–1зл.18гр.(1679)–12гр.(1712)– 3зл.(1758)
Гусь		1 зл. (1714)
Жыта	1 мерка	3 зл. (1713)
– // –	1 асьміна	28 зл. рус. (1768)–40 зл. рус. (1766)
Імбір	1 фунт	15 гр. (1682)–20 гр.(1688)–27гр.(1726)– 2зл.9гр.1710
Калач		1 гр. (1712)
Карыца	1 лот	18–20 гр. (1714)
Квят		
“мушкатны”	1 лот	24 гр. (1685)
Кілбаса	1 колца	3,5 гр. (1679)–6 гр. (1713)
Кмін	1 фунт	20 гр. (1682)–паўтал. (1692)–18гр.(1714)– 2зл.(1761)
Крупы:		
– аўсяныя	1 кварта	4шэл.(1679)–1гр.2шэл.(1688)–1,3гр.(1713)– 3гр.(1744)
– грачаныя	1 кварта	1 гр. 1 шэл. (1714)–9 гр. (1712)

Тавар	Колькасць	Кошт
– рысавыя	1 фунт	20 гр. (1713)–26 гр. (1714)
– ячныя	1 кварта	1 гр. (1713)–2,6 гр. (1744)
Кураня		9–10 гр. (1716)
Курыца		10гр.(1683)–15,5гр.(1697)–6гр.(1714)– 1зл.10гр.(1720)
Лешч		18 гр. (1710)–1 зл. 7,5 гр. (1711)
Мёд	1 фунт	1 зл. 2 гр. (1699)
– // –	1 гарнец	1 зл. (1706)–4 зл. (1713)
Міндаль	1 фунт	20 гр. (1685)–2зл.(1700) 25гр.(1727)– 3зл.(1719)
Мука	1 гарнец	12 гр. (1710)
Мука	? меркі	2 зл. (1699)
Мяса	1 шрот	15 гр. (1698)–25,7 гр. (1699)
– // –	1 туша	27 зл. (1710)
– // –	1 штука	1 зл. (1720)
Парася		1 зл. (1713)
Пастэрнак	пучок (?)	12 гр. (1719)
Перац	1 фунт	27 гр. (1682)–2 зл. 5гр.(1690)–2зл.(1706)– 5зл.(1714)
Піва	1 гарнец	10 шэл. (1683)–6,6 гр.(1679)–4гр.(1736)– 10гр.(1722)
Пірог		1 гр. (1683)–1 гр. (1711)–2 гр. (1710)
Проса	1 кварта	1 чэх (1682)–4 гр. (1697)–4 гр. (1710)
Пшаніца	1 четверціна	20–21 зл. (1717)
– // –	1 асьміна	60 зл. рус. (1766)
Пятрушка	пучок (?)	2 гр. (1719)
Разынкі	1 фунт	20 гр. (1683)–24 гр. (1697)–24 гр. (1727)– 2 зл.(1737)
Ракі	1 капа	25 гр. (1686)
Рыж	1 фунт	12 гр. (1685)–23 гр. (1692)–12 гр. (1706)– 1 зл.(1761)
Саланіна	1 фунт	5 гр. (1685)–10,5 гр. (1743)
Селядзец	10 штук	15 гр. (1685)–1 зл. (1697)
– // –	1 штука	3 гр. (1700)
Сліўкі	1 фунт	2 гр. (1722)
Солад	1 мерка	паўтал. (1689)
Соль	1 фунт	1 зл. 10 гр. (1700)
– // –	1 кварта	5 гр. (1714)–10,5 гр. (1711)
	1 гарнец	1 зл. (1714)–1 зл. 2 гр. (1710)
Сыр	1 штука	5 гр. (1684)–8 гр. (1685)

Тавар	Колькасць	Кошт
Фігі	1 фунт	1 зл. (1722)
Хлеб (сітны)	1 булка	18 гр. (1697)–2 гр. (1700)–3 гр. (1706)–6 гр. (1710)
Хлеб(чорны)		6 гр. (1714)–20 гр. (1712)
Хлеб	1 бохан	1 зл. (1699)–1,5 зл. (1700)–1 зл. (1711)
Хмель	1 мерка	7 гр. (1685)
Цукар	1 фунт	1 зл. (1685)–паўтал. (1698)–1,5 зл.(1737)–4зл.(1706)
Цыбуля	1 пляцёнка	8 гр. (1680)–18 гр. (1684)–6 гр. (1706)–18 гр. (1726)
– // –	1 штука	0,5 гр. (1697)
Цыбуля (насенне)	1 фунт	4 гр. (1679)
Цынамон	1 лот	15 гр. (1737)–1 зл. 15 гр. (1713)
Цяля		6 зл. (1716)
Шафран	1 лот	1,5 зл. (1679)–3 зл. (1698)–20 гр. (1712)–5 зл. (1714)
Шчупак		12 гр. (1710)–15 гр. (1714)
Яблыкі	1 капа	1 зл. 2,5 гр. (1714)–2 гр. (1706)
Яйкі		1 капа 1 зл. (1697)–1 зл. 20 гр. (1698)
– // –	10 штук	1 гр. (1719)–12 гр. (1711)
Яйкі (бітыя)	10 штук	4,5 гр. (1714)
Ялавічына	1 чверць	5,5–7,5 зл. (1714)
Ячань	1 асьміна	28 зл. рус. (1766)

2. Нехарчовыя тавары

Аброць		18 гр. (1685)–9 гр. (1714)
Авёс	1 мерка	10 гр. (1680)–1 зл. 3гр.(1697)–1зл.(1713)–8зл.(1711)
Бервяно		1 гр. (1681)–4,5 гр. (1679)–0,75 гр.(1758)–3гр.(1714)
Боты		2,5зл.(1697)–4тынф.(1690)–3тынф.(1759)–9тынф.(1761)
Бочка для захавання грошаў		15 гр. (1686)
Брус		чверць тал. (1695)–паўтал. (1692)
Вазок санны		1 зл. 20 гр. (1686)–2 зл. 4 гр. (1683)
Вілы		3,6 гр. (1698)
Вол		31,5 зл. (1686)

Тавар	Колькасць	Кошт
Волава	1 фунт	7 гр. (1679)–8 гр. (1699)–18 гр. (1729)
Вядро		8 кап. (1777)
Гарнастай	1 сарок	7 тал. (1695)–12 руб. (1738)
		1 штука 4 зл. (1709)
Гліна	1 воз	2,5 кап. (1758)
Дзёгаць	1 кварта	3 гр. (1692)–3 гр. (1711)
Дровы	1 воз	12 гр. (1685)–20 гр. (1698)–9 гр. (1722)– 1 зл. 22 гр. (1713)
Дровы:		
– альховыя	1 воз	9 кап. (1775)
– сасновыя	1 воз	10 гр. (1719)–10 кап. (1775)
– сечаныя	1 воз	18 гр. (1706)–20 гр. (1724)
Жалеза	1 фунт	6 гр. (1683)
Замок		12 гр. (1685)
Казёл		3 зл. 7,5 гр. (1750)
Каноплі	1 асьміна	16 зл. рус. (1766)
Кілім		22 зл. (1709)
Кітайка	1 штука	11 зл. (1714)
Конь		119 зл. (1683)–21 тал. (1686)–10 руб. 10 шаст. (1720)–62,5 зл. (1734)
Конь ("стары")		3 зл. 8 гр. (1685)
Крэмень для пісталета		4 гр. (1714)
Крыж срэбраны		2 алт. (1714)
Кубак срэбраны		70 зл. (1663)
Ліхтар		3 гр. (1682)
Медзь	1 пуд	48 тынф. (1715)
Мерка для жыта		4 гр. (1689)
Мыла	1 фунт	6 гр. (1682)–9–10 гр. (1714)
Нажніцы канцэлярскія		9 гр. (1712)
Папера	1 лібра	15 гр. (1685)–20 гр. (1699)–24 гр. (1736)– 1 зл. 6 гр. (1720)
Пісталет		12,5 зл. (1717)–32,5 зл. (1714)
Палатно пасконае	1 локаць	4 гр. (1685)
Палатно "швабскае"		15 тал. (1737)
Панчохі		5 алт. (1714)

Тавар	Колькасць	Кошт
Парахаўніца		1 грыўня (1714)
Порах	1фунт	15 гр. (1682)–1 зл. 10 гр. (1697)
Рукавіцы		27 гр. (1681)–3 зл. 5 гр. (1690)–1 зл. (1717)
Рукавіцы волчыя		2 зл. (1699)
Рыдлёўка		3 гр. (1695)–1,5 гр. (1710)
Салома	1воз	6 гр. (1683)–11,7 гр. (1706)–30 гр. (1749)
Сані		1 зл. 15 гр. (1685)–2 зл. 15 гр. (1711)
Свечы	10штук	4 гр. (1682)–гр. (1685)–6,5 гр. (1717)–11 гр (1712)
Свінец	1фунт	8 гр. (1686)
Сена	1воз	1зл.18гр.(1679)–паўтал.(1684)–15гр.(1727) 4зл.(1712)
Скура коззя		1 зл. 3 гр.–7 зл. (1714)
Собаль		9 руб. (1706)–42,5 тал. (1714)
Собаль з хвостом		200 зл. (1683)
Спадніца саматканая		3 зл. (1752)
Стакан шкляны		3 гр. (1713)
Сукно	1локаць	1,5 капы (1690)–6 тынф. (1736)–12 тынф. (1716)
Сякера		20 гр. (1683)–1 зл. (1685)–1 зл. (1714)
Тачка		20 гр. (1685)
Тканіна на жупаны	1локаць	3 тынф. 5гр. (1692)
Труна ("простая")		2 зл. (1714)
Тытунь	1фунт	10 гр. (1685)
– // –		1папуша 6 гр. (1714)
Фляш шкляная		10шт. 4 зл. (1714)
Цэгла		100штук 1 зл. (1685)
Чобаты		2 зл. 16 гр. (1685)
Шабля		4 зл. (1685)–7 зл. (1695)
Шапка		2 зл. (1695)–2,5 зл. (1685)
Шапка саболля		133 зл. 10 гр. (1699)
Шкура баранчыка		1 тал. (1714)
Шкура паўюхтавая		1 зл. 15 гр. (1685)
Штаны		10 алт. (1714)
Шуба вавёрчына		9 тал. (1714)

3. Паслугі

Паслуга	Кошт
Агнянніку за пілнаванне агня ў тыдзень	паўкап. (1684)
Вазніцы за прывоз 1 воза гліны	10 шэл. (1682)
Вазніцы за прывоз 1 воза цэгля	1 чэх (1698)
Вайскоўцу за пісанне квіткаў	2 зл. 8 гр. (1744)
Вартаўніку ратушнаму за тыдзень	2 зл. (1700)
Грабцу сена	1 орт (1684)
Дворніку, які званіў у брацтве на малебен	1 зл. (1700)
Дворніку, назіраўшаму за рамеснікамі за тыдзень	1 капа (1698)
За адмыканне замка слесару	6 гр. (1700)
За акаванне кола кавалю	4 зл. (1700)
За варту верблюда за тыдзень	14 асмакоў (1711)
За вырабленне скуры “лосіны”	2 зл. (1710)
За дастаўку ліста	1 шаст. (1713)
За два лісты на пошце	1 зл. 6 гр. (1700)
За направу сякеры, што ў турме	8 гр. (1692)
За ўвязванне рэстраў	паўтал. (1692)
За хаванне людзей ўбогіх двум работнікам у тыдзень	2 зл. (1710)
Землякопу за выкапаны роў	6 патройных (1684)
Ігумену за малітву	1 руб. (1738)
Клікуну за тыдзень	1 зл. 3 гр. (1700)
Ксендзу за малітву	0,5 (1692)–2 тал. (1680)
Муляру за напраўленне пячы	1 зл. 7 гр. (1700)
Падкоўка каня	1 зл. (1683)
Падкоўка каня (з коштам падкоў)	1 зл. 18 гр. (1713)
Пілнаванне сена за 2 дні	18 гр. (1692)
Пісару за пісанне лістоў	1 (1744)–2 тынф. (1745)
Пісару за пісанне спраў	паўтал. (1697)
Рэзчыку дзёрану	18 гр. (1684)
Спевакам за канцерт	4 тынф. (1700)
Урадніку за знаходжанне скрадзенай скаціны	10 тал. (1711)
Хрышчэнне знайдыша	паўтал. (1684)

Скарачэнні

алт. – алтын	паўтал. – паўталера
гр. – грош	руб. – рубель
зл. – злоты	тал. – талер
зл. рус. – злоты рускі	шаст. – шастак
кап. – капейка	шэл. – шэлег
паўкап. – паўкапы	

Метралагічныя адзінкі

- Асьміна – $\frac{1}{2}$ чверці (чацверціны)
 Вядро – 2 гарнца вялікіх – 4 гарнца малых – 11, 295 літра
 Гарнец вялікі – 2 гарнца малых – 5,6474 літра
 Гарнец малы – 4 кварта – 2,8237 літра
 Кварта – $\frac{1}{4}$ гарнца малога – 0,70577 літра
 Капа – 60 штук
 Лібра – 25 аркушаў
 Локаць – 0,6492 м
 Лют – 11,71 г
 Мерка – 7 кварт
 Папуша – звязка тытунёвага лісця
 Паўчверка – $\frac{1}{4}$ чверкі
 Паўмерка – $\frac{1}{4}$ меркі
 Пуд – 16,3805 кг
 Сарок – 40 штук
 Фунт – 409, 512 г
 Чацверціна – чверць
 Чверць – 2 асьміны – 6 – 8 пудоў
 Чверка – $\frac{1}{2}$ гарнца
 Шрот – кавалак
 Штука палатна – 48 локцяў; іншых тканін – 30, 50, 60, 98 локцяў.

Манетныя наміналы і грашова-лікавыя паняцці

- Алтын – срэбраны намінал у 3 капейкі (0,8 – 1,7 г); грашова-лікавае паняцце (3 капейкі ці 9 грошаў).
 Асмак – польскі грош.
 Грош – білонны (1,99 – 0,62 г) ці медны (3,89 – 3,69 г) намінал; грашова-лікавае паняцце.
 Грыўня – лікавае паняцце (48 грошаў).
 Злоты – лікавае паняцце (30 грошаў).
 Злоты рускі – лікавае паняцце (10 капаяк ці 30 грошаў).
 Капа – лікавае паняцце (60 грошаў).

Капейка – медны намінал (20,48 г), 1/100 рубля, вартасны парытэт 3-х грошаў).

Орт – срэбраны намінал (7,06 – 6,32 г), у 1/4 – 1/6 галера.

Пагройны – срэбраны намінал (2,20 – 1,70 г) у 3 гроша.

Рубель – срэбраны намінал (28,5 – 25,85 г); грашова-лікавае паняцце (100 кашеяк ці 300 грошаў).

Талер – срэбраны намінал (28,85 – 28,80 г) грашова-лікавае паняцце (90 – 180 грошаў).

Тыпф – білонны намінал (6,72 – 6,08 г) у 30 грошаў.

Чэх (паўгарак) – білонны намінал (1,54 – 1 г) у 1 1/2 гроша.

Шастак – срэбраны намінал (1,87 – 3,85 г) у 6 грошаў.

Шэлег (солід) – медны намінал (1,346 г), 1/3 – 1/5 гроша.

Літаратура:

1. Нацыянальны гістарычны архіў Беларусі. Ф. 1796. Воп. 1, спр. 1. Ф. 1817. Воп. 1, спр. 26, 37, 68–75, 77–80, 82–84, 86, 88, 90–92, 95, 96, 99, 100, 102, 103, 109; воп. 2, спр. 2, 7, 20; воп. 3, спр. 1, 2. Ф. 1828. Воп. 1, спр. 35. Ф. 2109. Воп. 1, спр. 2; воп. 2, спр. 9.
2. Археалогія і нумізматыка Беларусі. Энцыклапедыя. Мн., 1993.
3. Историко-юридические материалы, извлечённые из актовых книг губерний Витебской и Могилёвской, хранящиеся в Центральном Витебском архиве. Вып. 1–27. Витебск, 1871–1898.
4. Горбачевский Н. Словарь древнего актового языка Северо-Западного края и Царства Польского. Вильна, 1874.
5. Уздеников В.В. Монеты России. 1700–1917. – М., 1985.
6. Каменцева Е.И., Устюгов Н.В. Русская метрология. – М., 1975.
7. Gumowski M. Podręcznik numizmatyki Polskiej. – Kraków, 1914.
8. Szwarczyk J. A. Pieniądz na ziemiach Polskich X – XX w. Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1973.

С. Рыбакова

АРХИТЕКТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ СИНАГОГ ВОСТОЧНОЙ БЕЛАРУСИ

“Синагога” – слово греческое – означает “собрание”. Где есть десять евреев, там может быть синагога. Маймонид определяет: “синагога есть собрание людей для молитвы или для слушания науки религии”. Нынешние синагоги (шуль) и школы (бейсамдрес) суть более политические и общественные, чем духовные учреждения, где не только молитвенные, но и всякие общественные земские потребности оглашаются и исполняются. Всякий правовеерный еврей,